

”Her ska æ aldri fløtt fra!”

Fysiske og sosiale aspekter ved barns ”gode hus”

Randi Dyblie Nilsen

Denne artikkelen bygger på forskningsprosjektet *Barn i husene*¹ Det er en eksplorerende studie hvor jeg på besøk hjemme hos barna gjorde guidede intervjuer med fem jenter og fem gutter i et bo-område av tett-lav karakter. Prosjektet tar blant annet sikte på å begynne en utforskning av forestillinger om barns ”gode hus” som kommer til uttrykk gjennom barnas *bruk* av familiens bolig. I den forbindelse fant jeg det nødvendig å reflektere over begrepene bolig – hus – hjem. Foruten studiens hovedanliggende, å belyse barns liv i husene, kan den også kaste noe lys over hvordan barn erfarer nærmiljøet.

I mine samtaler med barna lærte jeg mye om hvilke og hvordan barn kan bruke ulike romlige soner og materielle ressurser i familiens bolig. Med utgangspunkt i barn som aktører og et ønske om å se huset som et sosio-materielt sted har jeg søkt etter relevant litteratur. Til min forundring fant jeg sørgelig lite av direkte relevans, også av internasjonal forskning. Avslutningsvis i artikkelen vil jeg reflektere over hvorfor oppfordringer om forskning ut fra barns perspektiv på deres liv innendørs ser ut til å være særdeles lite etterkommet (Chawla 1991).

Når vi skal forsøke å ta barns perspektiv, og belyse fysiske og sosiale aspekter i hverdagens hjemmemiljø, er det sentralt at barn forstås som aktive aktører. I en del forskning og praktisk handling blir barn betraktet som

---

¹ Prosjektet ble opprinnelig utviklet som et delprosjekt av *Barn i og mellom husene* sammen med forsker Turid Midjo, NOSEB. Både underveis og i planleggingen av prosjektet har det vært et inspirerende samarbeid med stipendiat Barbara Rogers, NOSEB, forsker Eli Støa, SINTEF Bygg og Miljøteknikk og stipendiat Randi Narvestad, institutt for byggekunst, NTNU.

passive objekter, hvor voksne og eksperter best vet hvordan barn har det og bør ha det. Når vi snur denne tankegangen og betrakter barn som subjekter, kan vi si det slik at de selv er eksperter på sitt eget liv og det å bo som barn i en familie. Da blir det viktig å lytte til deres erfaringer. I stedet for å være opptatt av hva barn *bør*, handler det om kunnskap om hva barn *gjør*, ut fra deres ståsted. Et slikt utgangspunkt er i tråd med et (sosial)-konstruksjonistisk syn på hva som anses for verdifulle kunnskapsbidrag: "Det at bidrage til refleksjon gjennom at vitalisere flere stemmer, at åpne for flere potensielle positioner og tilbyde nye optikker overfor fastgroede fænomenforståelser" (Søndergaard 1996:23). Det er voksengenerasjonen som først og fremst råder over økonomiske og materielle ressurser, og som derved legger mye av premissene for barns muligheter i relasjon til det fysiske miljø. Ved å "vitalisere" barns stemmer genereres ny kunnskap og en annerledes "optikk" som i neste omgang forhåpentligvis kan influere på praksisen til arkitekter, planleggere, foreldre, politikere osv.

Barn i husene føyer seg inn i nyere barndomssosiologisk forskning som vektlegger barn som subjekter og kompetente aktører (Christensen og James 2000, James, Jenks og Prout 1999, Mayall 1994a, Prout og James 1990, Nilsen 2000a,b, Qvortrup 1990, Qvortrup m.fl. 1994). Prosjektet kan forhåpentligvis bøte noe på dagens situasjon hvor barns stemme i boligforskningen har vært temmelig taus.

En sosio-materiell optikk

På samme måte som tid, er det romlige, det fysiske og materielle en alltid tilstedeværende dimensjon av hverdagslivet. Hvordan barn bruker materielle gjenstander og fysiske omgivelser i en dagligdags kontekst er imidlertid nært sammenknyttet med det sosiale (Nilsen 2000a). Dette gjelder for øvrig ikke bare barn. En del "kulturpessimistiske" samfunnsforskere har en fordømmende holdning til forbruk og materielle forhold i hverdagslivet (Postman 1982). Et aktørperspektiv fordrer imidlertid at både barn og voksnes omgang med slike forhold taes på alvor, og et skarpt skille mellom det sosiale og materielle er lite fruktbart. Et slik ståsted kan en finne i sosialantropologisk (inspirert) kulturteori som bl.a. er opptatt av materiell kultur og forbruk som en del av hverdagslivets kulturelle og estetiske praksis (Douglas og Isherwood 1979, Drotner 1994, Gullestad 1989a, Miller 1988, Willis m.fl. 1990). Vi kan snakke om det *sosio-materielle* for å understreke at det sosiale og fysiske aspektet er integrert i vår hverdagslige praksis.

Huset og de materielle omgivelsenes utforming kommuniserer hva som er viktig og riktig i den kultur barnet lever i. Sosialantropologen Marianne Gullestad (1989a:52) sier at: "Mentale skiller nedfeller seg som fysiske vegger, dører, rominndelinger og gjenstander." For å vite noe om det å bo og barns meningsproduksjon, må vi også vite noe om barn og voksnes *praksis* i og rundt husene. Hverdagslivets trivielle bruk av husets rom, steder og gjenstander – hva barn gjør, hvor, når og sammen med hvem – kan fortelle oss noe om hva slags mening de skaper.

Bolig – hus – hjem

Både et sosial konstruksjonistisk kunnskapssyn og kvalitative metoder framhever språkets betydning. Det er langt fra likegyldig hva slags ord vi begrepsfester de fenomener vi søker å forstå (Jenks 1982, Nilsen 2000a). Noe ureflektert ble uttrykket "den gode *bolig*" anvendt i søknadsprosessens beskrivelser av prosjektet (Midjo og Nilsen 1998, Nilsen 1998), som er finansiert av Norges forskningsråds program *Bolig og levekår*. Med utgangspunkt i å ivareta barn som aktører og et sosio-materielt perspektiv, har jeg underveis funnet det nødvendig å reflektere over begreper som refererer til steder vi bor.

Med en kulturanalytisk innfallsvinkel trekker Kjetil Rolness et skarpt skille mellom begrepene bolig og hjem. Meningsinnholdet i begrepet *bolig* oppsummeres med følgende stikkord: "*funksjonell - objektiv - fysisk ramme - atskilte, målbare egenskaper - beliggenhet, størrelse, standard, utstyr, pris - der man lager mat, spiser, hviler, sover - gir kroppen ly - lages for folk - krever investering av penger - myndighetenes, planleggerens, arkitektens synspunkt*" (Rolness 1995:26).

Bolig brukes alene eller i sammenstilte ord i sammenhenger som: Politikk og planlegging – økonomi og marked – andre forhold som beskrives av byråkrater og arkivarer (f.eks. boligstandard, boligområde). Boligbegrepet er "saklig" og "nøkternt" og karakteriserer såkalte "objektive" forhold (Rolness 1995). Forhold som kan inngå i boligstatistikk, eller i ytre beskrivelser av et boligområde (som her i artikkelen). Det sosiale aspektet og et aktørperspektiv på beboernes liv i boligen gripes ikke av boligbegrepet. Bolig blir assosiert med en *fysisk ramme* om det sosiale liv, mens begrepet *hjem* går langt utover det å betegne en fysisk ramme for det sosiale livet. Man selger sin bolig, ikke hjemmet sitt. Begrepet *hjem* er en del av hverdagspråket og lover godt for å ivareta et aktørperspektiv (jfr. Rolness

1995, Gullestad 1989a, b). Men vil begrepet være tilstrekkelig når barn er aktører og et sosio-materielt perspektiv framheves?

Rolness (1995:27) oppsummerer meningsinnholdet i det mangetydige begrepet hjem slik: *"emosjonelt - subjektivt - psykisk, sosialt innhold - meningsfull helhet - varme, hygge, atmosfære, stemning - der man trives, hører til, føler seg hjemme - gir sjelen ly - lages av folk - krever investering av tid og følelser - beboernes synspunkt"*.

Et slikt betydningsinnhold av hjem trekker på et idealisert og idyllisk bilde som kan sies å ha sine røtter i Romantikken (jfr. Chawla 1993, Sibley 1995a). En tenkning som knytter barn og kvinner til et harmonisk hjem og en lykkelig barndom, tydelig illustrert i litteratur, bilder og minner om barndomshjemmet. Ved siden av at hjemmet for mange barn er et utrygt sted hvor de utsettes for fysiske og psykiske overgrep (Bartlett 1997), er et slikt begrep blottet for fysiske og materielle aspekter. Problemet er den dikotomien som begrepene bolig og hjem utgjør, en motsetning som understrekes av ulike fagtradisjoner og metodiske innfallsvinkler. Fra et fenomenologisk hermeneutisk ståsted kritiserer Chawla (1993:482) de forskningsmessige konsekvensene av et materialistisk mekanistisk syn på verden, hvor:

a home is reduced to a house; and in keeping with this paradigm's dominance, most housing research since the beginning of the century has focused upon physical variables like hygiene, crowding, building height, and behavioral adjustment to the size and lay-out of rooms, or upon analysis of policies for the basic provision of housing.

Ut fra mitt kjennskap, ser ikke hovedtyngden av den norske boligforskningen ut til å bryte nevneverdig med dette.

Vi kan imidlertid se at både bolig- og barndomsforskere forsøker å integrere det sosiale og romlige, fysisk/materielle i sin forståelse av begrepet hjem (Chawla 1993, Perkins og Thorns 2000). Fra ulike faglige innfallsvinkler avviser man helt eller delvis begrepet bolig ("house") og holder fast på hjem slik som i sitatet over. Eksempelvis argumenterer boligforskere Perkins og Thorns (2000:4) for: *"Homes as special kinds of places are thus material and social constructions which involve the use of space but their nature and form are not determined entirely by spatial considerations"* (Perkins og Thorns 2000:3).

Innenfor humangeografi kan en finne et stedsbegrep som i forskning med barn innebærer et aktørperspektiv (Olwig 1990) og sted betraktes som sosialt konstruert (Rogers 2000, Sibley 1995a,b, Valentine, Skelton og Chambers 1998). Som Perkins og Thorns kan vi lære av geografene som framhever sted og rom som sentrale teoretiske begreper, også når hus/hjem står i fokus; "home is a special kind of place encompassing increasingly indoor and outdoor space and the social construction of home is a particular type of place-making" (Perkins og Thorns 2000:5).

"Environmental psychology" er den forskningstradisjonen som lengst har beskjeftiget seg med barn og omgivelser. Imidlertid strever man også her med å vektlegge fysiske forhold i større grad, for i praksis betyr "environmental" oftest sosial kontekst (Bartlett 1997), og når hjemmet er temaet vil den sosiale konteksten bety familien. Sheridan Bartlett har eksempelvis gjort en studie av fattige familier i USA hvor boligforhold knyttes sammen med foreldres oppdragelsesstrategier og barns atferd og utvikling.

Begrepet hjem samler opp i seg en rekke forestillinger om normalitet, det er ladet med (ofte uuttalte) idealer og forestillinger av moralsk, sosial og estetisk art (Rolness 1995:29). Dette blir særlig tydelig og problematisk når vi knytter barn og hjem sammen. "Barns gode hjem" kan for eksempel lett knyttes til en (*voksen*)vurdering hvor *psyko-sosiale familieforhold* står sentralt. Det kan assosieres med en vurdering av om dette hjemmet er et godt (nok) sted å vokse opp. En vurdering av foreldres oppførsel og oppdragelse, av hygiene, matstell osv. i familien. Når eksempelvis barnevernet definerer at barn ikke har et godt (nok) hjem, kan det erstattes med et fosterhjem som myndighetene antar vil være et godt hjem for barnet. Uttrykket "barns gode hjem" vil altså være ubrukelig i prosjektet *Barn i husene*, og "barns gode bolig" er heller ikke et tjenlig valg.

I den engelske litteraturen settes gjerne "house" og "home" opp mot hverandre. Slik jeg forstår det, er det snakk om en betydning av "house" som tilsvarer betydningen av bolig, slik den er skissert over. I Norge har vi kanskje et tredje alternativ og en anledning til å nyansere meningsinnholdet i dette begrepsfeltet. Kan vi si at det norske begrepet *hus* går ut over boligbegrepet, og at det kan ta opp i seg noe av hjemmets meningsinnhold? Med andre ord, kan vi kanskje understreke et sosio-materielt perspektiv ved å anvende *hus* som en mellomløsning, hvor vi ut fra sammenhengen også kan kommunisere overlappende betydninger med henholdsvis sider ved hjem og bolig? Om vi bruker sammenstillingen *barns "gode hjem"* eller *barns "gode hus"* framkommer ulike meningskompleks. I denne artikkelen handler det altså om å påbegynne en utforsking av barns "gode hus" i et

aktørperspektiv med barn som informanter. I den videre framstillingen av det empiriske materialet vil det gå fram at dette også innebærer et sosialt aspekt som ikke er atskilt fra det fysiske.

Metodisk innfallsvinkel

Det skal understrekes at barn i denne studien inkluderer både jenter og gutter. Det kan synes som en unødvendig presisering, men guttene framtrer mer som bi- enn som hovedpersoner på linje med jentene når hjem og inneliv er forskningstema. Tradisjonelt har gutter blitt knyttet til husets utside, og jenter til husets innside (Valentine, Skelton, Chambers 1998, McNamee 1998). Med et kjønnsperspektiv har man for eksempel studert unge jenters "bedroom culture", og gutters "gateliv" (McRobbie 1986, McRobbie og Garber 1986). Denne dikotomiske oppdelingen av jenter i privatsfæren og gutter i offentlighetssfæren er noe korrigert når det gjelder større jenters opptreden på offentlige steder (Skelton og Valentine 1998). Men fortsatt savner vi kunnskap om gutters bruk av huset innendørs, og jenters bruk av resten av huset. I beskjedne grad sikter prosjektet *Barn i husene* mot å bidra til dette. Også når barn er informanter har forskere trukket gutters kjennskap til og interesse for husets innside i tvil – forskere fremhever at de har innhentet: "more positive, emotional descriptions by girls than boys" (Chawla 1991:9, jfr. Nordström 1998). Dermed har guttene fått et rykte på seg som "dårligere" informanter om hjemmelivet enn jentene. Mine erfaringer støtter imidlertid ikke opp om et slikt rykte – det synes temmelig ufortjent, og sier kanskje like mye om metodiske innfallsvinkler og tolkningsrammer, som om informantenes dugelighet.

Å få kunnskap om barns forestillinger om "gode hus" er ingen rett fram sak. I en svensk studie ba man jenter og gutter i 9-17 års alderen om å skrive en stil med tittelen "Så skulle jeg vilja bo" (Nordström 1998). Man samlet inn firehundre stiler om barn og unges *boligdrømmer*. En slik stiloppgave innbyr til en fiksjonsfortelling. Både tid og sted kan omformes, i fantasien er alt lov, og flere av barna skrev om sine framtidsdrømmer – hvor de selv er voksne. For mitt formål ville jeg unngå et empirisk materiale med slike framtidsrettede, men fargerike ønskedrømmer, som var produsert på skolen. Skolen som forskningskontekst om forhold som ikke omhandler denne institusjonen kan være problematisk (Nilsen 2000b), om enn en der lettere kan få tilgang til barn som informanter. For å oppnå konkret

kunnskap om barns sosio-materielle hverdagsliv i hjemmet, er det en fordel at også dette er konteksten for produksjon av datamaterialet.

Jeg hadde etiske betenkeligheter med å spørre barna direkte og generelt om hva de mente var "gode hus". Jeg ønsket ikke å bidra til å så en eventuell misnøye i familien ut fra at disse familiene ikke hadde valgt, eller virkeliggjort den dominerende boligdrømmen blant de voksne i barnefamilier her til lands: Å bo i en enebolig (Støa 1996). Videre ønsket jeg kunnskap som var rotfestet i barnas erfaringer. *Barn i husene* er en eksplorerende studie, som er konsentrert om et bo-område av tett-lav karakter, med firemannsboliger av eldre årgang.

For å ivareta barns perspektiv, og understreke barn som aktører har jeg altså valgt å la barn være informanter. For å få *konkret og hverdagsnær* kunnskap har jeg vært på besøk hjemme hos fem jenter og fem gutter, hvor vi gjorde *guidede intervjuer*. Jeg har også fotografert boligen. Utvalget av ti barn i 9-12 årsalderen er delvis rekruttert via *snøballmetoden* (Patton 1990). Å rekruttere barn i en hjemkontekst var en arbeidskrevende prosess som ble gjennomført i samarbeid med en annen forsker. Adgangsprosessen skal ikke utdypes her, men jeg kan bare kort nevne noen momenter. Etter kontakt med beboerorganisasjonen i området, henvendte vi oss skriftlig til både barn og foreldre. Vi hadde et første uforpliktende besøk hos barn og mor og/eller far for å inngå en dialog hvor kravet om frivillig deltagelse og informert samtykke ble ivaretatt, samt at anonymitetskrav², forskningsmetoder og hva prosjektene handlet om ble presentert. Både før og etter møtet var det telefonisk kontakt, og hvis barn i familien ønsket å delta, avtalte jeg et neste besøk med barnet hvor vi skulle gjennomføre det guidede intervjuet. Foreldrene var da innforstått med at det var barnet jeg hadde en avtale med, og trakk seg ofte taktfullt unna, slik at vi kunne prate uforstyrret. Store deler av intervjuene foregikk utenfor foreldrenes hørevidde og i et par tilfeller var vi "alene hjemme".

Intervjumetoden er inspirert av livsformintervjuet (Solberg 1996) og barna guidet meg rundt i leiligheten. Framgangsmåten er ikke ulik den Agnes Andenæs (1995) praktiserte i intervjuer hjemme hos 5-åringer, men jeg valgte å prøve ut og organisere intervjuet mer ut fra leilighetens rom enn tid, som er livsformintervjuets struktur. Tid, sted og sosialitet er imidlertid integrert i hverdagslivet. Det vi kan benevne *sosial tid* var sentralt i samtalen: Hvem var du sammen med (venner, søsken, alene), og var du/dere "alene hjemme" (dvs. uten noen voksne). Jeg valgte videre å la dagen etter

---

² Alle navn i presentasjon av det empiriske materialet er fiktive.

skoletid stå mest sentralt. Etter en innledende fase hvor vi satt i ro, guidet barnet meg rundt i leilighetens ulike rom. Slik ble samtalene konkret knyttet til de enkelte barns daglige omgivelser. Intervjuene var sentrert om barnas praksis i leilighetens ulike rom og romlige soner. Også innredning, gjenstander og utsmykning snakket vi om. Blant annet hvem sine ting som var hvor, og hvem som hadde bestemt hva.

Intervjuene er blant annet gjennomført med tanke på å produsere kunnskap om: Hvordan bruker barna ulike romlige og materielle ressurser i familien? Hvordan varierer barnas ulike praksiser relatert til ulike rom og steder (og tider)? Hvilke forestillinger om "gode hus" kommer til uttrykk gjennom barnas bruk? Har barna favorittsteder innendørs? Hvis så er tilfellet: Hvor er disse lokalisert, og finnes det noen karakteristiske trekk?

Husene og bo-området

Det aktuelle bo-området befinner seg i utkanten av en større, norsk by. Det er ingen butikker i nærheten og barna bruker i underkant av en halvtime på å gå til skolen. Naturlandskapet rundt bo-området er variert, med sjø og skogteiger. Den aktuelle tett-lav bebyggelsen består av en gruppe firemannsboliger fra 1940-tallet og ligger inntil et par gater, med noen åpne plasser (lekeplass og grønntarealer). Beboerorganisasjonen har vedtatt at man ikke skal markere tomtegrenser med gjerder og hekker, noe som gjør at skillet mellom "privat" og "offentlig" tilgjengelig område ikke er markert fysisk. Det er så godt som ingen garasjer i området, så beboerne parkerer ved husene, men det er ingen gjennomfartstrafikk. Det bor barn under tenårsalderen i de fleste av de vel hundre leilighetene. Områdets popularitet hos barnefamilier har steget i de senere årene, og det har også prisene. Familiene i utvalget har imidlertid kjøpt leiligheten for 6-12 år tilbake.

Det er to leiligheter i hver etasje. Opprinnelig er disse tre-romsleilighetene på 70m², men etterhvert har mange bygget om og tatt sin del av loft eller kjeller i leiligheten, slik at arealet øker til ca. 130m². Jeg besøkte 10 familier i området, og av disse var det omlag halvparten som ikke hadde utvidet, eller som var i gang med det. Med sin opprinnelige planløsning, delte gjerne to søsken barnerom. Ønsket om større plass til barna, at søsken skulle få hvert sitt rom, var en begrunnelse for utvidelse i våre uformelle samtaler med foreldre. Som ellers her til lands (Gullestad 1989a, Rolness 1995), har de fleste av beboerne vi besøkte nedlagt mye ressurser i ombygging og oppussing av leiligheten.

Hvor er barns "gode hus"³ lokalisert?

Foruten å belyse barns liv i husene, kan intervjuene også kaste lys over hvordan barn erfarer nærmiljøet. Hvordan relateres barns "gode hus" seg til nabolag og sosiale relasjoner med andre i området, når barn er informanter?

Alle jentene og guttene jeg intervjuet uttrykte generelt sett at de var svært tilfreds med å bo i området. Før vi beveger oss innendørs, skal jeg presentere de sosiale og fysiske aspektene de tok med i sine positive vurderinger. Dette kan fortelle oss noe om hvor barns "gode hus" kan være lokalisert (jfr. Schiavio 1987, 1988). I intervjuet spurte jeg barna hva de likte med det å bo i dette området, og jeg spurte også hva de trodde de ville savne hvis de og familien skulle flytte til et annet sted.

Barna fortalte om flere *fysiske aspekter av omgivelsene* som de satte pris på. At området befinner seg nær både *sjøen* og *skogen* blir sett på som en fordel. Om sommeren leker de i vannkanten og bader i sjøen. En av guttene sier at han har vært med på å bygge en flytebrygge, og han forteller meg detaljert om fine båtturer med familie og venner. Jonathan forteller meg at han synes det er veldig morsomt å være i skogen. Det ble tydelig illustrert den dagen vi hadde avtale om å gjennomføre intervjuet. Jonathan hadde glemte tiden, for sammen med en venn hadde han vært i skogen. I et sprudlende humør fortalte han meg om sine opplevelser. De hadde til og med sett et ekorn og hadde sprunget hjem for å finne et kamera. Jonathan sier at hvis han skulle flytte, så ville han savne skogen, men han ville savne vennene sine mer. En av jentene sier at hun ville ha savnet "hagen" deres, hvis de måtte flytte. Hun synes de har ganske stor hage, som altså refererer til fellesarealet rundt huset.

I sine positive vurderinger av området, var det også enkelte som nevnte fysiske og sosiale aspekter som (også fra et voksent ståsted) blir ansett som viktig for barns *sikkerhet*, forhold som kan begrense barn fra å springe fritt rundt husene (Bartlett 1997, Buss 1995). Kristoffer sier at det er ikke så mye biltrafikk, og at det "e itj sånne gjenga og sånn. Eller sånn – ungdomsgjenga eller noe sånt, som går og valse rundt." Han konkluderer med at: Det er et godt miljø.

Fra vinduet på rommet sitt har Sara god utsikt over deler av området. Når hun er sur, pleier hun å se ut gjennom vinduet for å bli i godt humør igjen. Mens vi snakker om dette, nevner Sara *arkitektoniske/estetiske* kvali-

---

³ Det må understrekes at formuleringen barns "gode hus" henviser til flertall.

teter som noe hun setter pris på ved bo-området. Men disse kvalitetene er knyttet til sosiale aspekter, og de sammenbindende begrepene er *likheter* og *forskjeller*. Hun sier at hun synes det er litt fint at det er like hus, men at det er forskjellige farger. Videre framhever hun det sosiale aspektet, ved å utdype at hun synes det er fint "at dem som *bor* i husan e litt forskjellig da", og dette utdyper hun slik:

RDN: Ja, kordan forskjellig da?

Sara: Nei, når som e der e veldig sur og sånn da – hvis vi e borti bila demmers eller nå sånn –

RDN: Å ja

Sara: Da bynne dem å kjæft på oss og sånn da

RDN: Å ja

Sara: Og så e det når som bli veldig *glad* og –

RDN: Ja

Sara: Ja, og så når som er helt vanlig sånn

RDN: Ja. Så det e forskjellig?

Sara: Ja

Akkurat som Sara, trekker Anders fram estetiske kvaliteter som noe positivt, men han snakker om at han synes det er fint inne hos dem. (De har utvidet leiligheten og pusset opp over flere år.) Hvis han skulle flytte, ville han savne rommet sitt og andre deler av leiligheten. Dessuten ville han savne kameratene sine og alle dem som bor rundt omkring.

I dette forholdsvis avgrensede boligområdet ser det ut til at barna kjenner, eller vet av de fleste andre som bor der, barn som voksne. Når jeg spør ham om hvordan han trives der, svarer Sebastian: "Nei, æ kjenne no all i all husan da". Han forteller videre at en god ting med det å kjenne alle er at han kan bli venner med dem som bor der, og det igjen kan føre til flere venner, noe han eksemplifiserer med følgende utsagn: "Også hvis det e når søskenbarn av dem [som han allerede kjenner] som e på besøk så bli æ venna med dem og." Slik får han flere og flere venner, sier han.

Noen av barna pekte på sammenhengen mellom *sosial og fysisk tethet*. Sebastian synes det er bare artig å bo i disse husene, han setter pris på "nærkontakten". Anders reflekterer fram og tilbake rundt dette at "det er veldig tett her". For øvrig en setning vi ofte hørte de voksne si. Han kunne kanskje tenkt seg å bo i enebolig med større leilighet, men at det var litt tett rundt. Anders sier videre at det er litt bra å bo så tett som de gjør nå også,

for han kan bare stikke over til naboen, uten å kle på seg yttertøy. Er de ikke hjemme, går han bare tilbake igjen.

Kristoffer trekker tydelige linjer mellom fysisk og sosial tetthet. Han sier følgende: "Ja, vi bor ganske sånn... sammen da. Vi bor itj i sånn stor enebolig sånn". Når han reflekterer over hva han ville savne hvis de skulle flytte, sier han blant annet: "Det ha vorre litt rart å liksom ikke... hadd a Marianne flygende innom i ett sett." Marianne er naboenta, og venninne med hans søster, og selv om han ikke er sammen med jentene, setter han tydelig pris på at hun ofte er inne hos dem.

Tettheten av barn i området er høy. I et av husene er det ni barn. Flere er venner med andre barn i samme hus, og det gjør at de er svært lett tilgjengelig for hverandre. De kan bare gå i sokkelesten og banke på døra. Noen går også rett inn, i det de roper "hallo", for å varsle at de kommer. Den sosiale kontakten i området ser også ut til å gå en del på tvers av (barne)generasjoner. Eksempelvis hadde et par av jentene vært passepiker til småbarn (jfr. Gullestad 1988), og større søsken av venner ble også omtalt i tilknytning til minneverdig lek og aktiviteter, både inne og ute. Det skal videre nevnes at mange av de voksne i familiene i dette området ser ut til å ha etablerte kjennskaps- og vennskapsrelasjoner med sine naboer.

Sosiale barn

På mitt spørsmål om hva de ville savne hvis de skulle flytte, var *venner* det gjennomgående svaret i alle intervjuene. Noen av barna hadde erfart at venner hadde flyttet derfra, og i flere samtaler kom det fram at de savnet dem. Fotografier av venner og naboer, også de som hadde flyttet, prydet både barnerom og felles rom i flere av leilighetene. I sine positive vurderinger trakk imidlertid barna også fram ulike fysiske elementer, som variasjoner i landskap og arkitektur samt sikkerhet. Disse elementene ble gjerne knyttet til aktivitet og/eller det sosiale liv. Ut fra barnas vurderinger, kan vi kanskje si at de skaper en mening av at det "gode hus" er et *sosio-materielt* sted. Kanskje kan vi si at *barns "gode hus" bør være lokalisert i nær kontakt med andre folk*. Venner blant nabobarna ser ut til å være særdeles viktig. Det er imidlertid også interessant at barna satte pris på at det var andre barn og voksne der som de kjente, eller kjente til, uten at de nødvendigvis var etablert vennerelasjoner. Det ser ut til at barnas identitetsskaping i relasjon til bo-området framhever at de ser på seg selv som sosiale barn. Konsekvenser for planleggingen må ikke dermed bli, at man kan bygge hvordan og hvor man vil, bare det er tett og nok folk. Betydningen av områdets

sosiale kvaliteter korresponderer for øvrig med en amerikansk studie blant 59 forstadsbarn mellom 8-18 år (Sciavio 1988).

Hjemmet som et sosialt sted

Hjemmet karakteriseres som et *privat og lukket sted*, i hvert fall i en vestlig kulturell kontekst (Gullestad 1989, Rolness 1995, Sibley 1995a, b). Straks vi er innenfor ytterdøren, eller kanskje ved porten, trer vi inn i det private. Men ut fra erfaringene fra intervjuene hjemme hos barna, ser denne forestillingen om *privathet og lukkethet* (som også jeg hadde), ut til å blekne, om enn den ikke forsvinner. Med utgangspunkt i barnas praksis kan det se ut som om hjemmets mening også konstrueres som et *sosialt sted*, som ikke er lukket i sin privathet rundt familiens medlemmer. Hjemmet som et mer åpent og som et slags "halv-offentlig" sted belyses av Gill Valentine (1999) i en studie av hvordan unge voksne konstruerer sitt hjem. I forhold til dimensjonen offentlig/åpen – privat/lukket kan vi også se nyanser innenfor familiens leilighet. I tråd med studier med voksne informanter ser også min studie ut til å bekrefte at foreldrenes soverom er omkranset av en privathet (Gullestad 1989a, Rolness 1995). Til vanlig var dette private rommet lukket for barnas lek og besøk av venner. Imidlertid fantes det også unntak. En av informantene fortalte at han og søsteren kunne få lov til å sitte på foreldrenes seng og spille spill o.l. For noen barn var det å hoppe i senga til foreldrene en tidligere eller også nå-tidig praksis. En av barna fortalte at det hendte han lurte seg til å hoppe i senga, gjerne sammen med andre barn på besøk, til og med mens mor var i huset. Deler av huset kan være mer eller mindre private (Gullestad 1989a) og Willy Aagre (1998) peker på variasjoner av den private og offentlige dimensjonen i sin studie av ungdomsværelser, som han hevder varierer mellom et privat sted å trekke seg tilbake til og et halv-offentlig sted åpent for venner.

Å være inne hos hverandre – en kulturell praksis

I min studie ser det ut til at både barn og voksne er aktive i det å skape hjemmet som et sosialt sted, men barna kan muligens betraktes som en drivkraft når vi ser på følgende *kulturelle praksis*. Jentene og guttene jeg intervjuet er selvsagt ute, men barna er også ofte inne hos hverandre. Dette skjer både når de er alene hjemme, etter skoletid, og når foreldrene er hjemme. Barna kan besøke hverandre spontant ved at de bare banker på

døra, eller de avtaler med hverandre (i løpet skoledagen, på vei hjem fra skolen, over telefon osv.). Alle barna jeg intervjuet fortalte at de ofte hadde inn en eller flere venner etter skoletid, eller de ble med hjem til andre barn rett fra skolen. Jonathan forteller at etter skoletid kommer det som regel ei jente eller en gutt som bor i området på døra, og de spør: "Trur du æ kan kom inn, eller?" I tiden etter skoleslutt kan barna veksle mellom å være ute eller inne. Hvis det ikke er voksne hjemme, bestemmer de dette selv, ut fra om det er fint vær og om de finner på noe å holde på med. Er det voksne hjemme, kan de også få beskjed om å gå ut. Et av barna forteller for eksempel at når mor jobber hjemme, hender det at de må gå ut. Om barna kan være med andre hjem eller ikke, kan også bestemmes av om de har organiserte fritidsaktiviteter på ettermiddagen, eller om familien har planlagt fellesaktiviteter. De fleste barna i utvalget har en til to faste dager med organiserte aktiviteter i uka. Anders kan for eksempel ikke bli med noen hjem etter skoletid de to dagene i uka hvor han skal på trening, og heller ikke på fredagene for da kan det hende at familien reiser bort, eller gjør noe annet sammen.

På dette tidspunktet av dagen (vanligvis fra kl. 14-14.30 for denne gruppa) er som oftest foreldrene enda på jobb, og barna låser seg inn selv. Her kan det passe å trekke inn den eneste norske studien jeg vet om som tematiserer barns bruk av familiens hus: *Dagligliv i familier med store barn* (Solberg og Danielsen 1988). Med et aktørperspektiv og intervjuer med barn og foreldre fikk det bekymringsfulle bildet av at såkalte "nøkkelbarn" som kom hjem til et tomt hus uten voksne, konkurranse av en alternativ tolkning. Solberg og Danielsen synliggjorde at "nøkkelbarna" kom hjem til et ledig hus. Slik vil også jeg understreke at barna i min studie kommer til et *ledig hus*. Et hus hvor de romlige og materielle ressursene står til barnas disposisjon, uten at de der og da trenger å forhandle om bruken av husets ressurser med familiens voksne. Imidlertid kan søsken og deres venner være konkurrenter om bruk av steder og gjenstander da som ellers på dagen. Sara forteller for eksempel at når hun har inn noen og hun er alene hjemme, kan de velge hvor de holder til. Men fordi mor studerer skal de helst være på loftet når hun er hjemme.

Få regler og reguleringer av barnas bruk av huset

Denis Wood og Robert Beck (1990, 1994) har gjort en orginal dybdestudie av stua ("living room") til en familie. Ut fra intervjuer om både foreldrenes og barnas praksis, gir de følgende karakteristikkk:

What is home for a child but a field of rules? From the moment he rouses into consciousness each morning, it is a consciousness of what he must and must not do. (...) Without rules, home is not a home, it is a house, it is a sculpture of wood and nails, of plumbing and wiring, of wallpaper and carpet (Wood og Beck 1990:2).

Inspirert både av denne studien og egen forskning hvor jeg gjorde feltarbeid i barnehagen (Nilsen 2000a), spurte jeg barna om regler og begrensninger i forhold til deres bruk av huset, spesielt med tanke på når de hadde andre barn inne hos seg. Som vi skal se var det noe overraskende tynne svar.

For flere av jentene i området var praksisen med å bli med hverandre direkte hjem etter skoletid underlagt en viss voksenkontroll. Flere av jentemødrene hadde blitt enige (med seg selv og sine døtre) om at jentene ikke til vanlig skulle bli med en annen "i gata" før de hadde vært hjemme hos seg selv og gjort leksene. Både i det første besøket i familien og i det andre hvor intervjuene ble gjennomført, var det imidlertid tydelig av denne regelen var gjenstand for forhandling.

Alt i alt ser det ut til å være lite klart uttalte regler som regulerer barnas besøk hos hverandre og hvordan de bruker huset. Når jeg for eksempel spør Kristoffer om det er noen regler om *hvor mange barn* han kan ha inne når han er *alene hjemme*, svarer han benektende på det, og fortsetter: "Vi – æ har ihvertfall itj hørt nå om det." Noen av de andre uttrykker at selv om det ikke er satt noe fast antall, så vet de at det ikke er så populært om de har inn en masse barn. Seks-syv stykker kan være for mye, men det hender at så mange barn er inne, kanskje helst når noen voksne er hjemme. På mine intervju-besøk møtte jeg ofte venner av barna som var inne hos informantene og/eller på besøk hos søsken. En av jentene jeg besøkte hadde fire venninner inne hos seg i et par timer, og en nabo jente stakk innom for å spørre om hun kunne passe hamsteren hennes. Begge søskene hennes hadde også besøk av en venn hver, under dette besøket. Så alt i alt var det i løpet av tre ettermiddagstimer, med far til stede, syv barn inne på besøk (i en av de utvidede leilighetene på omlag 130m²).

Når det gjaldt reguleringer om *hvor de burde og ikke burde være* inne i leiligheten når de hadde venner inne, var det også få uttalte regler. *Sted og aktivitet* er nært knyttet sammen, og det synes også å være få reguleringer av hva de kunne holde på med innendørs. På mitt spørsmål om det var noen regler om hva de fikk lov til å gjøre og ikke, når de var alene, svarer

Kristoffer, følgende: "Ja, det e jo det vanlige da, at vi ikke ska tull med fyrstikka og... Sætt på platan og sånn (...) [ikke] hell på med ovnen." Med andre ord ser det ut til at det var begrensninger i forhold til brannsikkerhet. Om barna fikk lov til å lage seg mat og drikke som krevde bruk av strøm varierte imidlertid. En annen begrensning som flere av barna fortalte om var at foreldrene ikke syntes de skulle se "for mye" på TV, video, eller holde på "for mye" med "Playstation". Noen fastslått tidsangivelse for hvor mye "for mye" var, så det ikke ut til å være noen norm for. En av mødrene fortalte meg at hun nok trodde barna kunne gå fra hus til hus og slik "bruke opp" den udefinerte kvoten for skjermaktiviteter. En av guttene forteller at det kunne hende at mor tok vekk både PC'en og antennen til fjernsynet. Imidlertid vet både han og broren hvor gjemteplassen er, så de har sagt til henne at hun heller kan ta vekk musa, for det er mye enklere. Et råd som mor akkurat har fulgt når jeg er på besøk, slik at de ikke kan spille dataspill for tiden.

Hva slags hus vi bor i, hvordan leiligheten er utformet, størrelse, bygningsmessig kvalitet osv. er av betydning for vår livskvalitet. I litteraturen (Chawla 1991, Chawla og Bevington 1998) framheves det at foreldre generelt sett har forholdsvis stor kontroll over det å bo, av valg av bolig, av utforming og bruken av huset. Selv om både bolig og barn kan sies å inngå i foreldres, og andre voksnes, autoritetsområde, tyder erfaringene fra mitt prosjekt også på at når vi tar barns praksis i betraktning så modifiseres bildet.

Ut fra intervjuene med barna, kan det synes som om de grovt sett har en opplevelse av at de er velkommen til å bruke hele leiligheten, unntatt foreldresoverrommet, også når de har venner på besøk. Med andre ord legalt og økonomisk er det foreldrene som eier familiens husvære, men ut fra den hverdagslige *praksis* kan vi muligens også snakke om *barnas hus*.

Begreper som *familie* og *hushold* har vært selvsagte kategorier innen boligtenkningen, på samme måte som i svært mange andre samfunnsforhold og i forskning (Qvortrup m.fl.1994). Med kategoriene familie og hushold som utgangspunkt, kan det lett forbli skjult at det i realiteten ofte handler om (minst) *to generasjoner*. Når Norge nå er blitt et multikulturelt samfunn, er det sannsynlig at flere eldre igjen lever sammen med barn og foreldre i det samme husholdet.

Et lite tjenlig regel-begrep?

Generelt sett, er altså inntrykket fra intervjuer og besøk i området (også samtaler med noen av de voksne), at det er få regler og reguleringer for hvordan barna kan bruke familiens hus. Mine erfaringer er altså nokså annerledes enn det Wood og Beck (1990, 1994) formidler fra sin studie i en nordamerikansk kontekst. De utdyper regler som kan verbaliseres (etter flere intervjuer, riktignok), mens jeg altså fikk tynne svar av mine informanter. Jeg hadde i grunnen inntrykk av at noen av dem til tider så litt forbauset på meg når jeg stilte slike spørsmål. Dette til tross for at flere av barna i familiene jeg besøkte, hadde slått opp regler som gjaldt andres inntrøden til rommet deres, og at de med barnehage-erfaring mest sannsynlig er svært kjent med hva begrepet regel innebærer, da en der finner flere verbaliserte (så vel som ikke-verbaliserte) regler (Nilsen 2000a). Hvorfor fikk jeg så tynne svar? Kan det ha sammenheng med min metodiske innfallsvinkel eller ordbruk? Kanskje er det vanskelig å verbalisere hva man får lov og ikke lov til når det er snakk om barn i skolealderen. Kanskje er dette så innarbeidet i dagligdags praksis og så selvfølgelig at deltagende observasjon ville vært en mer tjenlig, om enn lite gjennomførbar fremgangsmåte innenfor det aktuelle prosjektets rammer. Kanskje passet ikke bruken av begrepet regel når hjemmet er konteksten. Eller: Det er også like sannsynlig at barna opplevde at de hadde få restriksjoner i forhold til sin bruk av huset. Det er fullt mulig at det er substansielle og kulturelle forskjeller, mellom såvel ulike nabolag som mellom Norge og USA og andre land.

Begrepsmessige eller kulturelle forskjeller og variasjoner kan være knyttet til hva slags sosial identitet barn og foreldre konstruerer når konteksten er hjemmet. Barry Mayall (1994b) i Storbritania har intervjuet barn hjemme hos dem. Hennes studie er riktignok ikke såkalt boligforskning, men den kan likevel være et inntak til å forstå hvorfor det var lite reguleringer og eventuelt hvorfor regelbegrepet ikke var relevant i denne sammenhengen. Mayall slår fast at de voksne i hennes studie konstruerte barna som aktører, mens barna konstruerte en identitet for seg selv som subjekter.

Barnas praksis i felles oppholdsrom

Marianne Gullestad (1989a:62) slår fast at kjøkkenet er husets hjerte. Fra et voksenperspektiv sier hun at samtidig som det er et spesialrom, har kjøkkenet sin største verdi som allrom som samler mange ulike funksjoner. I kapitlet om barn i den amerikanske "The Encyclopedia of housing" refereres det til undersøkelser hvor *foreldre* har vært informanter, og det framholdes at de foretrekker å ha et *stort kjøkken* ("kitchen/family room") på bekostning av størrelsen på stue ("living room") eller soverom (Chawla og Bevington 1998:46). Dette fordi barna kan leke innenfor synsvidde av de voksnes gjøremål. Samme sted sies det også at barn ser på romslige kjøkken hvor de har selskap av andre som et attraktivt sted. Størrelsen på norske kjøkken har økt i takt med boligstørrelsen. Det generelle inntrykket fra mine intervjuer med barna er imidlertid ikke entydig med hensyn til at kjøkkenet er et spesielt attraktivt sted å være. Som nevnt over, er det en forventning om at lekser skal gjøres etter skoletid. Når barna er inne hos hverandre, kan de gjøre lekser sammen. Både da og ellers bruker barna stua eller kjøkkenet til lekselesing. Til tross for at alle barna hadde en såkalt leksepult på rommet sitt, ble den lite brukt til dette formålet. Det kan se ut til at det er andre rom i huset som trer fram som mer sentrale enn kjøkkenet når det barna forteller om sin praksis legges til grunn. Foruten *barnerommet*, ser det ut til at *stua* og *andre felles oppholdsrom* (ekstra stue, loftstue) er *kjernen* i barnas bruk av huset, også når de har venner på besøk. Med utgangspunkt i tiden etter skoletid, skal vi se litt nærmere på barnas praksis i fellesrommene.

Foruten rommet sitt, så er stua Jonathans favorittrom. Der trives han spesielt godt i kroken foran vinduet. Det oppbevares diverse leker og spill, bl.a. "Millionær" som han elsker å spille. Å se på TV eller spille "Playstation" er en gjennomgående aktivitet i tiden etter skoletid, og hjemme hos de fleste barna i utvalget befinner slike teknologiske ressurser seg i fellesarealer, i varianter av stuer, eller PC'en kan være plassert i en gang. Noen av de eldste blant søskenene i familiene jeg besøkte, kunne i tillegg ha et fjernsyn på rommet sitt. Men uten ettertrykkelig tillatelse, var dette forbudt område for mindre søsken. De teknologiske ressursene er sansynligvis med på å bygge opp stuene som en kjerne i barnas bruk av huset. Mona forteller at hun trives godt i sofakroken, og at det kan være artig å sitte bak sofaen med lommelykt, og tidligere har hun laget seg ei lita hytte der. Mona sier videre at i stua trives hun best foran TV'en. Etter å ha fortalt meg nokså detaljert om sin bruk av "Playstation", understreker Sara at hun ikke bare holder på

med det altså! Ut fra intervjuene kan da også variasjoner av felles oppholdsrom være åstedet for en rekke aktiviteter.

CD-spiller var nok en teknologisk ressurs som flere familier hadde på stua, mens noen barn også hadde også muligheter til å bruke kassettpiller eller CD på rommet sitt. På stua eller rommet kan barna høre på musikk og fortellinger på CD eller kassett. Stua er et av Sebastians *favorittrom*. Sammen med kamerater bruker han den sparsomme gulvplassen til håndball og breakdans. Breakdans har han lært av en annen gutt i området, og han har sett på musikkvideoer. Jeg spør hvordan de får til å spille håndball i stua, og han forteller at det er bare en som skyter mål, og at de flytter plantene i vinduet (over der "målet" er). De får lov til å spille håndball så lenge foreldrene ikke blir forstyrret av lyden, og så lenge de er forsiktige (som at de flytter plantene). For eksempel er det greit så lenge foreldrene er på kjøkkenet. (Hos Sebastian bor to barn og to voksne på 70m²).

Anders sin familie har to stuer og han liker seg spesielt godt på loftstua. Foruten TV, video og "Playstation", er det madrass og turnringer der, og det er spill, som f.eks. kinasjakk. På madrassen eller i sofaen kan han også sitte å lese, slappe av eller dagdrømme litt. Med andre ord er det muligheter for ulike aktiviteter, og Anders trives på loftstua enten han er alene eller sammen andre. Han er ikke så mye på stua nede. Der kan han for eksempel lese avisa eller bruke PC'en, men internett er underlagt foreldrenes kontroll både hos han og de andre jeg snakket med.

Sara liker også å være på stua, både den nede og den på loftet. Stua nede liker hun fordi det er "sånn deilig sofa der", hvor hun også liker å sitte og se fjernsyn. Men stua nede som et favorittrom er knyttet til det vi kan kalle *sosial tid*. Hun synes ikke det er så artig å være alene hjemme, og synes det er mye koseligere å være der når mamma er hjemme. Da kan de snakke om forskjellig og se på TV sammen. Enten hun er alene hjemme eller ikke, liker Sara å være på loftsstua fordi katta hennes vanligvis er der. Mens hun spiller "Playstation" koser hun med katta som ligger på fanget hennes. Katta er litt tykk, derfor er hun så myk og god. Når faren er hjemme, kan de bruke loftsstua samtidig, men på forskjellig måte. Mens hun sitter i sofagruppen og spiller "Playstation" og koser med katta, sitter han et par meter unna med hodetelefoner og hører på musikk.

Skaping av et privat sted

Kristoffer sin familie har åpen løsning mellom kjøkkenet og en stuedel med bl.a. fjernsyn og spisebord. Der bruker de å være når kameratene er på besøk. Fra dette allrommet er det en dobbel glassdør som fører inn til en sepa-

rat og mindre stue. Kristoffers favorittrom er denne lille stua. Han liker å være der alene. Det kan være like etter middag, eller før middag når han er helt utslitt, som han sier. Det han liker med den lille stua er musikkanlegget og den deilige sofaen hvor han kan slappe av og kanskje lese en bok. Videre forteller han at det kan være en fordel å kunne se ut på det andre rommet gjennom glassdøren. Kristoffer reflekterer videre, og sier: "Men nån gang, når æ vil vær *helt* alein da – og liksom hør på musikken og sånn – *da* e det litt sånn – *da* e det litt dumt at det e åpent" (innsyn begge veier). Kristoffer sine refleksjoner rundt glassdøren illustrerer et fenomen ved barns favoritt-plasser som vi kan finne i litteraturen: at barn liker å være på steder hvor de "can balance on the fringe of where the action is, poised between inside and out, togetherness and solitude" (Chawla og Bevington 1998:47). Gjennom glassdøren har Kristoffer muligheten til å observere og følge med på aktivitetene i allrommet, uten selv å være en del av aktiviteten. Når han ønsker det har han muligheten til å gå inn i det andre rommet, til fellesskapet. Men glassdøren har også den ulempen at den gir innsyn begge veier. Han kan også bli observert, og det kan forstyrre hans ønske om *privathet*, de gangene han vil være *helt* alene. Dette kan vi se i lys av at gutten har flere søsken, og at de ofte har flere venner inne hos seg. Jeg spurte Kristoffer hvordan han taklet at søsteren og hennes venninner kom inn på lillestua når han var der. Han svarte at det kom an på, noen ganger var det OK, men når han ville være helt alene, så sa han at de ikke fikk komme inn, at de fikk finne et annet sted å være. I slike situasjoner krever altså gutten retten til å disponere alene et rom som i utgangspunktet er et felles rom for alle i familien. Vi kan si at han i de tilfellene skaper dette fellesrommet om til et *privat sted* ved å bruke *territoriell kontroll* (Nilsen 2000a, Sack 1986). Territoriell kontroll skapes sosialt og fanger inn maktens dynamikk i interaksjonen mellom menneskene i rommet. *Om* og *når* et sted er underlagt territoriell kontroll, og hvem som behersker territoriet kan skifte. Kristoffer har ikke patent på å disponere rommet alene, han må kjempe for det. I andre situasjoner kan det være han som blir stengt ute av rommet.

Mona forteller at når hun er alene hjemme og har inn venninner, så kan de bruke både stua og rommet. Men når det er noen hjemme, så bruker de bare rommet hennes. Dette fordi det er artigere at ikke så mange ser på når de leker med kosedyr. For eksempel er det ikke noe artig at broren og kamerateene hans begynner å blande seg. Med andre ord ser det ut til at for jentene så har denne aktiviteten en mening av å være en privat lek. Til forskjell fra fellesrommene har barnas egne rom en mer stabilt definert mening av *privathet*. Det var tydelig å lese ut av de skriftlige beskjedene som prydet dører

inn til barnas rom i mange av de husene jeg var i. Det kunne være lange skriv med flere beskjeder som var ment å regulere andres adgang.

Oppsummering

Ut fra denne intervjustudien kan det tyde på at barnas syn på hvor "et godt hus" er lokalisert, så vel som deres praksis i familiens hus, gir oss et hint om at det sosiale aspektet er et gjennomgående tema i forhold til det fysiske miljøet. Med andre ord kan vi si at det handler om at det sosiale og det fysiske er integrert. Å skape en mening av familiens hjem som et sosialt og åpent sted, slik vi kunne se i barnas kulturelle praksis med å være inne hos hverandre, gir kanskje en litt annerledes "optikk" enn rådende ideer blant mange voksne. Men her er det sannsynligvis temmelig store (del)kulturelle forskjeller. Jeg har også eksemplifisert barns skaping av et privat sted i et fellesrom (jfr. Nilsen 2000a). Dette er en interessant praksis, og en videre utforsking av både det private og det sosiale og åpne ut fra barns perspektiv vil være interessant. En utdypning av hvordan barnerommene brukes kan også bidra her. Å knytte dette til identitet og til kjønn, særlig med tanke på gutter er også en utfordring.

Min studie ser ut til å kunne gi et positivt svar på om barn har favorittsteder. Et spørsmål som er belyst i "environmental studies". Følgende steder hevdes å være spesielt attraktive for barn: "attics, landings, window seats, the underside of stairs, fireplaces, alcoves, balconies, porches and roomy convivial kitchen" (Chawla og Bevington 1998:47). Forfatterne uttrykker bekymring for at slike steder ofte er tatt vekk fra moderne husbygging, og peker på at dette er steder som gir barn mulighet til å plassere seg i en mellomposisjon mellom innenfor og utenfor der det foregår noe. Ut fra min intervjustudie vil jeg imidlertid peke på et viktig moment: Favorittstedene er ikke fastlåst, og definert en gang for alle (som alkover, vinduskarmer, balkonger osv.). Hvilke steder barn skaper som sine favorittsteder er foranderlige og kommer an på andre forhold, som: Hvem er tilstede og mulige aktiviteter, attraktive steder kan knyttes til materielle (inklusive teknologiske) ressurser – dette gjelder også for jentene (jfr. McNamee 1998). I intervjuet med Sebastian ble dette tydelig illustrert. Når jeg spør ham om det er steder eller rom i huset hvor han trives spesielt godt, svarer han: "Det varierer da." Han utdyper videre med å fortelle om at han synes det er moro å være over hos nabogutten hvor de holder på å lage maskiner og blinklys, ved å montere og lodde på gamle datamaskiner og sånn. For en

uke siden kunne han ikke ha fortalt om dette favorittstedet, for da visste han ikke om at det var en slik mulighet til denne spennende aktiviteten hos kameraten.

En svensk forsker har forsøkt å se på de fysiske omgivelsene fra barns perspektiv i studiet av skolen og et boligområde. Ann Skantze (1998) ser på barns rom (i vid betydning) som *mulighetsrom*. Hun hevder at fra deres perspektiv, er barns erfaringer med rom og steder knyttet til kroppen, til sansene, til bevegelse og til muligheten for at de selv kan initiere aktiviteter. I forhold til dette må man også være oppmerksom på bredden av aktiviteter. For eksempel forteller barna i min studie om en variasjon av kroppslige aktiviteter: Fra å slappe av i en deilig sofa, til å danse og spille håndball. Jeg vil i tillegg understreke betydningen av å ha mulighet til å interagere med andre, spesielt med andre barn, men også med voksne. Samtidig trekker også barn i min studie fram at de setter pris på muligheten til å skape private steder hvor de kan være alene, eller sammen noen få utvalgte. I relasjon til fysisk tetthet, ble den sosiale tettheten til naboer satt pris på av barna, noe som kanskje er noe annerledes enn hvordan mange voksne her til lands ser på det. Ut i fra uformelle samtaler med foreldrene fikk vi signaler som gikk både i positiv og i negativ retning.

En hvit flekk på kunnskapskartet?

Avslutningsvis vil jeg reflektere over *hvorfor* vi ser ut til å stå overfor en manglende kunnskapsproduksjon på barns sosio-materielle liv innendørs. Så langt jeg har kunnet undersøke, er også forskning fra voksnes perspektiv på barns bruk av huset innendørs lite studert i en vestlig kontekst.

Dette kan nok ha sammenheng med at vi befinner oss i et tverrfaglig felt, og at tematikken står i fare for å falle mellom flere "stoler". Eksempelvis har geografene vist liten interesse for den private sfære innendørs (McNamee 1998, Sibley 1995b) og arkitekturfaget har ikke tradisjonelt be-
fattet seg med barn. Også innenfor "environmental studies" ser interessen for barn og utemiljø ut til å dominere, og en sterk retning sikter mot å bringe barn som deltagere inn i forhold til planlegging og vurdering av utemiljøet (Horelli 1998). Dette er selvsagt betydningsfullt, men det kan se ut som om forskningsinteressene jevnt over støtter opp om en forestilling om at barn-
dommens steder befinner seg utendørs. Barn lever imidlertid sine hverdags-
liv både ute og inne. Når det handler om en forskningsarena som betraktes som et privat og lukket sted, skal vi heller ikke undervurdere metodiske

problemer med å få adgang til hjemmet. Går vi videre fra slike forhold, kan vi imidlertid spørre om vi står overfor en forestilling om at *barndommens steder er utendørs*?

Tradisjonelt er forestillinger og idealer om en "god barndom" her til lands knyttet til fri lek ute i et naturmiljø i umiddelbar nærhet av hjemmet (Telhaug 1992), og utelek i all slags vær er en grundig rotfestet praksis i norske barnehager (Korsvold 1997, Nilsen 2000a). I en spørreundersøkelse jeg gjennomførte i 1999 gir svarene signaler om foreldres positive innstilling til utelek (Nilsen 1999:81-83). Nittitre prosent av et tilfeldig, landsdekkende utvalg på firehundre foreldre til barn i skolealderen sa seg enig i påstanden: "Vi foreldre bør oppfordre barna til å være ute og leke, også når det er vått og kaldt." I samme undersøkelse sa også åtti prosent seg enig i påstanden: "Å løpe rundt og leke med høyt tempo er fysiske aktiviteter som først og fremst bør foregå utendørs."

På bakgrunn av voksne informanter, har sosialantropologen Marianne Gullestad (1989a, b, c) analysert både *hjemmet* og *naturen* som steder av spesiell positiv betydning i en norsk kulturell kontekst. Både i hverdagslivet og vitenskap har barn og barndom på mange vis blitt forstått og begrepsfestet i forhold til "natur" og som "naturlige", og en slik forestilling kan ledsages av et motsetningsforhold til det kulturelle og menneskeskapte (Jenks 1982). Hus er tydelige, menneskeskapte kulturuttrykk, og det er fristende å spørre om vi står overfor en forestilling om at barndommens steder helst bør finnes utenfor husets fire vegger.

Kan en forestilling om en "god barndom" knyttet mer til et liv utendørs enn innendørs ha bidratt til at betydningen av husets innside er blitt oversett i norsk og internasjonal forskning, enten vi snakker om barneforskning eller boligforskning? Hvilke praktiske konsekvenser kan denne hvite flekken på kunnskapskartet eventuelt ha for planlegging og utforming av barnefamiliers bolig i dagens samfunn?

Litteratur

- Andenæs, A. 1995. *Foreldre og barn i forandring*. Dr.polit avhandling. Trondheim: UNIT, AVH.
- Bartlett, S. 1997. Does inadequate housing perpetuate children's poverty? *Childhood* 5(4):403-420.
- Buss, S. 1995. Urban Los Angeles from young people's angle of vision. *Children's Environments* 12(3): 340-351.
- Chawla, L. 1991. Homes for children in a changing society. I: G.T. Moore og E. Zube. red. *Advances in Environment, Behavior and Design*. Vol. 3. New York: Plenum Press.
- Chawla, L. 1993. Home is where you start from: Childhood memory in adult interpretations of home. I: E.G. Arias, red. *The Meaning and Use of Housing*. Aldershot: Avebury
- Chawla, L. og C. B. Bevington. 1998. Children. I: W. van Vliet, red. *The Encyclopedia of housing*. Thousand Oaks, California: Sage publ.
- Christensen, P. og A. James, red. 2000. *Research with Children. Perspectives and Practices*. London: Falmer press.
- Douglas, M. og B. Isherwood. 1979. *The World of Goods. Towards an Anthropology of Consumption*. London: Allen Lane.
- Drotner, K. 1994. *At skabe sig selv. Ungdom, æstetik, pædagogik*. København: Gyldendal Forlag.
- Gullestad, M. 1988. Passepiken. *Barn* 6(2): 45-68.
- Gullestad, M. 1989a. *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. 1989b. Small facts and large issues: The anthropology of contemporary Scandinavian society. *Annual Review of Anthropology* 18:71-93.
- Gullestad, M. 1989c. The meaning of nature in contemporary Norwegian everyday life. Preliminary considerations. *Folk* 31:171-181.
- Horelli, L. 1998. Creating child-friendly environments: Case studies on children's participation in three European countries. *Childhood* 5(2):225-239.
- James, A., C. Jenks og A. Prout. 1999. *Den teoretiske barndom*. København: Gyldendal. (Dansk oversettelse av den engelske utgaven fra 1998, med tittelen "Theorizing Childhood").
- Jenks, C. 1982. Introduction: Constituting the child. I: C. Jenks, red. *The Sociology of Childhood. Essential Readings*. London: Batsford Academic and Education Ltd.
- Korsvold, T. 1997. *Profesjonalisert barndom. Statlige intensjoner og kvinnelig praksis på barnehagens arena 1945-1990*. Trondheim: NTNU. Historisk institutt, Det historisk-filosofiske fakultet/Norsk senter for barneforskning. Nr. 20 i Skriftserie fra Historisk Institutt. Akademisk avhandling.
- Mayall, B., red. 1994a. *Children's Childhoods: Observed and Experienced*. London: Falmer press.
- Mayall, B. 1994b. Children in action at home and school. I: B. Mayall, red. *Children's Childhoods: Observed and Experienced*. London: Falmer press.
- McNamee, S. 1998. The home. Youth, gender and video games: Power and control in the home. I: T. Skelton og G. Valentine, red. *Cool Places. Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge.
- McRobbie, A. 1986. Opgør med subkulturene: En feministisk kritikk. I: J. Bay og K. Drotner, red. *Ungdom, en stil, et liv. En bog om ungdomskulturer*. København: Tiderne skifter.

- McRobbie, A. og J. Garber. 1986. Piger og subkulturer. I: J. Bay og K. Drotner, red. *Ungdom, en stil, et liv. En bog om ungdomskulturer*. København: Tiderne skifter.
- Midjo, T. og R. Dyblie Nilsen. 1998. Barn i og mellom husene. Prosjekt-beskrivelse Trondheim: NOSEB. Upubl.
- Miller, D. 1988. Appropriating the state on the council estate. *Man* 23:353-372.
- Nilsen, R. Dyblie. 1998. Prosjektbeskrivelse av Barn i husene. Trondheim: NOSEB. Upubl.
- Nilsen, R. Dyblie. 1999. *Fysisk aktivitet, helse og oppvekst*. Norsk senter for barneforskning. Rapport nr. 53.
- Nilsen, R. Dyblie. 2000a. *Livet i barnehagen. En etnografisk studie av sosialiseringprosessen*. Trondheim: NTNU, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, dr.polit.avhandling.
- Nilsen, R. Dyblie. 2000b. Metoder og begreper i barndomssosiologiske studier av sosialiseringprosessen. En diskusjon med utgangspunkt i barnet som sosial aktør. *Barn* 18(1):57-76.
- Nordstöm, M. 1998. Hur skapar barn sina rumsföreställningar? I: G. Berfelt, red. *Barnens rum*. Rapport no.28. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning.
- Olwig, K. 1990. Design upon children's special places? *Children's Environments Quarterly* 7(4):47-53.
- Patton, M.Q. 1990. *Qualitative Evaluation and Research Methods*. 2. utg. Newbury Park, CA: Sage.
- Perkins, H.C. og D.C. Thorns. 2000. Making a Home: Housing, Lifestyle and Social Interaction. Paper presented at the ENHR 2000 Conference in Gävle, Sweden, 26-30 June 2000.
- Postman, N. 1982. *Den tapte barndommen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Prout, A. og A. James. 1990. A new paradigm for the sociology of childhood? Provenance, promise and problems. I: A. James og A. Prout, red. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer Press.
- Qvortrup, J. 1990. Børn forgår, barndommen består. På sporet av en barndommens sociologi. *Dansk Sociologi* 1(1): 35-55.
- Qvortrup, J., M. Bardy, G. Sgritta, og H. Wintersberger, red. 1994. *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics*. Aldershot: Avebury.
- Rogers, B. 2000. Romlig koreografi av barndom i et norsk boligområde. *Barn* 18 (3).
- Rolness, K. 1995. *Med smak skal hjemmet bygges. Innredning av det moderne Norge*. Oslo: Aschehoug.
- Sack, R.D. 1986. *Human Territoriality. Its Theory and History*. Cambridge: Cambridge University press.
- Schiavo, S. 1987. Home use and evaluation by suburban youth: Gender differences. *Children Environments Quarterly* 4(4): 8-12.
- Schiavo, S. 1988. Age differences in assessment and use of suburban neighborhood among children and adolescents. *Children Environments Quarterly* 5(2): 4-9.
- Sibley, D. 1995a. *Geographies of Exclusion. Society and Difference in the West*. London: Routledge.
- Sibley, D. 1995b. Families and domestic routines: Constructing the boundaries of childhood. I: S.Pile og N.J. Thrift, red. *Mapping the Subject: Geographies of Cultural Transformation*. London: Routledge.
- Skantze, A. 1998. Barns rum som möjlighetsum. I: G. Berfelt, red. *Barnens rum*. Rapport no. 28. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning.
- Skelton, T. og G. Valentine, red. 1998. *Cool Places. Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge.

- Solberg, A. 1996. The challenge in child research: From "being" to "doing". I: J. Brannen og M. O'Brian, red. *Children in Families: Research and Policy*. London: Falmer Press.
- Solberg, A. og K. Danielsen. 1988. *Dagligliv i familier med store barn*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Støa, E. 1996. *Boliger og kultur - Norske boligfelt på åtti-tallet sett i lys av beboernes boligidealer*. Trondheim: NTNU. Fakultet for arkitektur, plan og billedkunst, doktoravhandling.
- Søndergaard, D. 1996. Social konstruksjonisme – et grunnlag for at se kroppen som tegn. *Sosiologi i dag* 26(4): 5-29.
- Telhaug, A. Oftedal. 1992. Den moderne barndommen som utvidet institusjonalisering. Om barnehageutbygging, skole for seksåringer og skolefritidsordninger. I: P. Aasen og A. Oftedal Telhaug, red. *Takten, Takten, pass på takten. Studier i den offentlige oppdragelsens historie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Valentine, G. 1999. Eating in: home, consumption and identity. *Sociological Review* 47(3): 491-525.
- Valentine, G., T. Skelton og D. Chambers. 1998. Cool places: an introduction to youth and youth cultures. I: T. Skelton og G. Valentine, red. *Cool Places. Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge.
- Willis, P., S. Jones, J. Cnaan og G. Hurd. 1990. *Common Culture. Symbolic Work at Play in the everyday Cultures of the Young*. G.B.: Open University Press.
- Wood, D. og R. Beck. 1990. Do's and don'ts: Family rules, rooms, and their relationships. *Children's Environments Quarterly* 7(1):2-14.
- Wood, D. og R. Beck. 1994. *Home Rules*. Baltimore: Johns Hopkins University press.
- Aagre, W. 1998. En privat nøkkel til ungdomskulturen. Ungdomsværelsene som speiling av ungdomskulturen. I: T. Bugge og L. Gjems, red. *Time-Out! Bilder fra nye pedagogiske landskap*. Oslo: Fagbokforlaget.